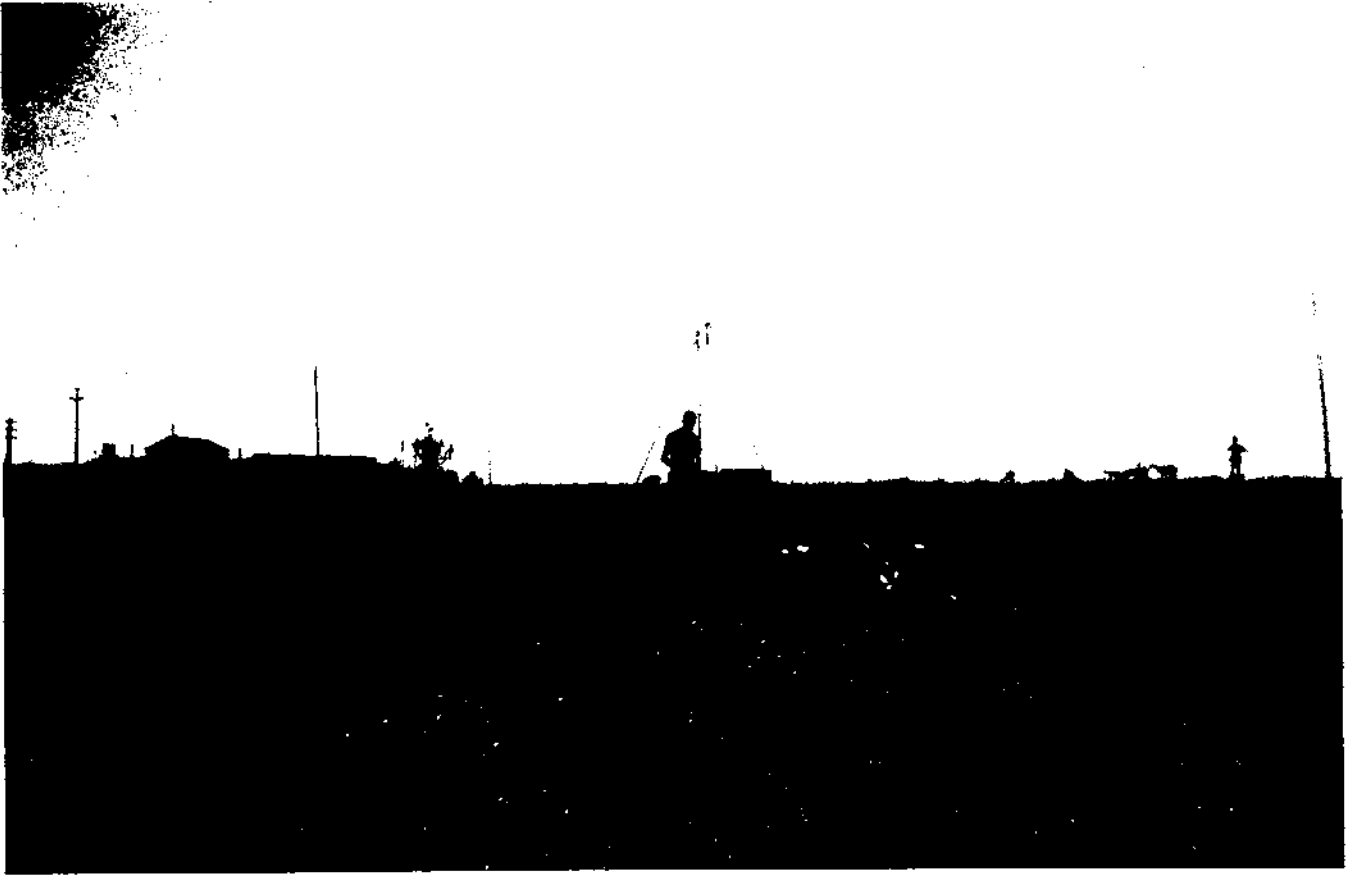

P. Pérez, M. Tenas,
J. Orri, R. Lázaro i Ll. Vila *

EL JACIMENT IBÈRIC DE CA L'OLLÉ:

UNA NOVA APORTACIÓ AL CONEIXEMENT DE
L'ÈPOCA IBÈRICA AL VALLÈS ORIENTAL)

29

Les línies que segueixen a continuació presenten els resultats l'excavació realitzada l'any 1989 al jaciment ibèric de ca l'Ollé (les Franqueses del Vallès). Amb aquesta publicació esperem contribuir, encara que de manera parcial, al coneixement i a l'avenç de la investigació de l'època ibèrica a la nostra comarca, la qual es troba, després de la intensa tasca de prospecció realitzada des dels anys 40 per membres de l'Àrea d'Arqueologia, en un cul-de-sac provocat per la conjuntura actual de l'Arqueologia al nostre país.

* Agraïm la col·laboració de P. J. Alacambra, S. Pérez i E. Ramon, arqueòlegs, i la de M. Ortega, dibuixant.

ELS IBERS

Els ibers són el primer poble de la Península Ibèrica documentat per les fonts històriques gregues i romanes. No sabem si entre ells utilitzaven aquesta denominació o si van ser els historiadors clàssics els que van anomenar-los així. És possible que inicialment aquest topònim fes referència únicament al riu Ebre, i que els grecs l'utilitzessin per denominar un territori més ampli (Ibèria) i els seus habitants (els ibers).

El territori que ocupava aquest poble no abraçava tota la Península sinó que es limitava a la franja litoral, des de les actuals comarques del Lenguadoc i el Rosselló fins Andalusia. Segons les fonts clàssiques, aquest territori estava dividit en tribus (figura 1) que si bé tenien unes característiques comunes, es diferenciaven unes de les altres per trets locals com la producció i decoració de la ceràmica, les tècniques constructives, l'intercanvi monetari, etc.

La cultura ibèrica comença a formar-se entre els segles VIII i VI a C, quan arriben a la Península uns pobles procedents de la Mediterrània Central i Oriental (els fenicis, grescs i etruscs) que posseïen una tecnologia més desenvolupada (coneixement de la metal·lúrgia del ferro i del torn per l'elaboració de la ceràmica) i una organització social i econòmica més complexa que la indígena. Aquestes pobles incidiren de diferent manera sobre els habitants del litoral mediterrani pensinsular a causa de la diversitat del grau de desenvolupament socioeconòmic de les tribus i de la durada i intensitat de les relacions mantingudes entre uns i altres. Tot això provocà que el món que es va configurar com a ibèric no gaudís d'una gran homogeneïtat cultural.

Els segles IV-III a C s'identifiquen com el període de plenitud d'aquesta cultura. En aquesta etapa s'ha constatat el funcionament d'una pauta social i econòmica ben definida que s'expressa a través d'una ordenació espacial del territori, el desenvolupament d'una activitat cerealística important que permetia l'acumulació d'un excedent alimentari, una intensificació de les relacions comercials, el sorgiment d'artesans especialitzats en l'elaboració de teixits, ceràmiques, joies i escultures, l'ús d'una escriptura específica, etc., característiques totes elles que demostren una cultura plenament constituïda. A finals del segle III a C s'inicia un procés de decadència que provocarà la seva definitiva desaparició. Al segle I a C les tribus ibèriques estaven sota el domini de la civilització romana.

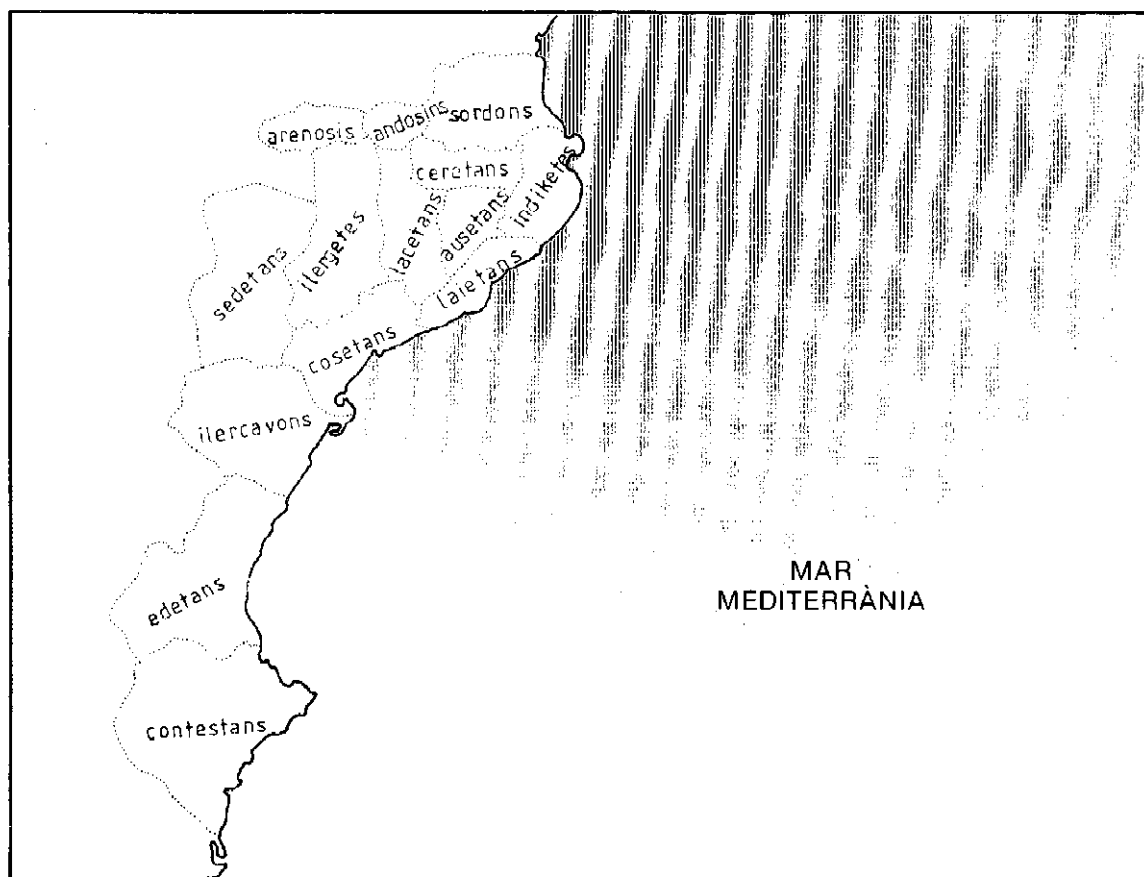

Figura 1: Les tribus ibèriques

LA INVESTIGACIÓ DE L'ÈPOCA IBÈRICA AL VALLÈS ORIENTAL

El coneixement dels ibers a la nostra comarca ha estat possible a través de les dades que ens han proporcionat les fonts escrites clàssiques, la numismàtica i l'arqueologia.

Segons el que es desprèn de les fonts escrites d'autors grecs i romans, el que avui coneixem com a Vallès formava part de la Laietània, tribu ibèrica que ocupava, a més, les comarques del Maresme, el Barcelonès i el Baix Llobregat:

"Tota la costa, entre les columnes i Tarraco, escasseja en ports, mentre que, des de Tarraco, és rica en ports i fèrtil, habitada pels Laietans, Lartolaietes i altres tribus fins a Emporion" ⁽¹⁾.

En aquesta cita d'Estrabó (geògraf i historiador grec que va viure al segle I a C) podem observar la imprecisió que caracteritza generalment aquests documents. En aquest cas, no es determinen en absolut els límits territorials de la Laietània. El coneixement que ens aporten les fonts escrites és important perquè sovint constitueix una visió de les persones que van conviure amb la societat que descriuen. No obstant, no es poden interpretar literalment perquè poden conduir a conclusions històriques errònies. Els escriptors romans, per exemple, relaten la seva pròpia colonització de la península, i, des del seu punt de vista de vencedors, ens ofereixen la visió parcial dels ibers com un poble bàrbar i primitiu. La informació d'aquestes fonts ha de ser contrastada i ampliada amb la que ens ofereixen l'arqueologia i la numismàtica.

La major part de la informació arqueològica de que disposem actualment és el resultat d'una intensa tasca de prospecció realitzada a partir dels anys 40 per alguns membres de l'Àrea d'Arqueologia del Museu de Granollers (J. Estrada, P. Font i E. Ramon entre altres) ⁽²⁾. El seu treball va permetre documentar un nombre important de jaciments que ens informen sobre el poblament a la nostra comarca des dels inicis de la prehistòria fins l'època romana. Pel que fa a l'època ibèrica van constatar una pauta d'assentament molt intensa (un total de 87 jaciments) que, coincidint amb la pauta característica de les altres tribus, es distribuïa entre el poblament agrupat en alçada i el poblament disseminat a la plana. Tal com explica el mateix J. Estrada ⁽³⁾, els poblats en alçada se situaven seguint les serralades i els turons que delimiten la vall, des d'on es controlava tot el territori. La cronologia d'aquests poblats comprenia des del segle VI a C fins el segle I a C. L'habitat a les zones baixes, a diferència del d'altres tribus, està ben documentat. Es van constatar superficialment un total de 45 jaciments (12 petits poblats i 33 assentaments menors) situats a poca distància (no més de 7 qm) del poblament principal. La intensa roturació que ha sofert aquesta zona del Vallès va limitar el coneixement d'aquests jaciments, de manera que no va ser possible oferir una cronologia concreta.

Malauradament, aquesta intensa tasca de prospecció no ha gaudit d'una continuïtat en la investigació actual. El nombre d'excavacions sistemàtiques, que podrien oferir un coneixement profund de la dinàmica social i econòmica d'aquesta època, és molt limitat. Pel que fa a poblats en alçada, les investigacions es redueixen a Turó del Vent (Llinars del Vallès) ⁽⁴⁾, Castell Ruf (Martorelles) i Céllecs (la Roca del Vallès). Respecte al poblament dispers en les zones baixes només s'han realitzat dues excavacions d'urgència a can Costa (Sant Esteve de Palautordera) ⁽⁵⁾ i a l'Ollé (les Franqueses del Vallès) i una excavació programada a can Badell (Bigues i Riells) ⁽⁶⁾. Els resultats obtinguts en aquestes excavacions només han estat publicats parcialment, de manera que el coneixement de que podríem disposar és encara més limitat.

D'entre les troballes que ha proporcionat l'arqueologia, destaquen, pel potencial d'informació que contenen, les monedes i la mateixa escriptura dels ibers.

(1) Estrabó, *Geografía de Iberia*

a: Schulten, A., 1952, *Fontes Hispaniae Antiquae*, VI, Barcelona, 1952.

(2) Estrada J. i Villaronga, I., 1967, *La "Lauro" monetat y el hallazgo de Cánoves (Barcelona)*. Diputació Provincial de Barcelona, Instituto de Prehistoria y Arqueología, monografías XXVIII.

(3) Idem. (2).

(4) Bosch, J. et al. 1986, "Resultats de les excavacions arqueològiques portades a terme a Turó del Vent (Llinars del Vallès, Vallès Oriental)".

a: *Tribuna d'Arqueologia* 1984-85. Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

(5) Panosa, M. i Vila, U., 1987, "Excavació arqueològica al jaciment de can Costa (Sant Esteve de Palautordera)". a: *Reguissol* núm. 52.

Sant Esteve de Palautordera, Associació Cultural.

(6) Hernández Yllán, M., 1983, *El yacimiento ibérico de Can Badell (Bigues-Riells del Fai, Vallès Oriental)*. Barcelona I.P.A.

L'estudi de les monedes de producció ibèrica ha permès identificar l'existència de sis topònims que s'han interpretat com sis seques (o centres emissors de monedes) de la Laietània: *Baitolo*, *Barkeno*, *Eusti*, *Iluro*, *Laie* i *Lauro*⁽⁷⁾. En alguns casos, la informació d'aquestes monedes confirma la de les fonts escrites. Per exemple, el topònim *Laiesken* s'ha pogut interpretar com a moneda dels laietans; altres s'han identificat amb nuclis humans importants en aquella època (*Baitolo* o Badalona, *Barkeno* o Barcelona, *Iluro* o Mataró). *Esuti* i *Lauro* s'han situat al Vallès Oriental (Caldes de Montbui i Llerona respectivament)⁽³⁾ tot i que l'arqueologia encara no ha confirmat la seva existència com a nuclis humans. Cal tenir en compte que aquestes monedes són característiques del període ibero-romà, i no es pot afirmar amb seguretat que els topònims es refereixin a comunitats genuïnament ibèriques.

L'escriptura que van utilitzar els ibers s'ha constatat en diferents objectes arqueològics (recipients ceràmics i peces de teler principalment) procedents d'excavacions i prospeccions realitzades en diversos jaciments ibèrics de la comarca. L'arqueòloga M. I. Panosa⁽⁸⁾ va efectuar un recull dels documents epigràfics d'aquest període apareguts fins l'any 1987 al Vallès Oriental. En van documentar un total de 33, 31 dels quals eren inèdits (figura 3). La interpretació d'aquests epígrafs i de l'escriptura ibèrica en general encara no ha estat determinada. La seva aportació podria ser de gran importància pel coneixement de la cultura ibèrica, ja que constituiria una informació de primera mà sobre el que els ibers pensaven d'ells mateixos.

Figura 3: Inscripció ibèrica (I-L-TI-R-N-O-U) apareguda en un recipient (vas bitruncocònic de ceràmica gris) procedent del poblat ibèric de Turó del Vent (Llinars del Vallès). M. I. Panosa n'ofereix la interpretació següent:

- I-L-TI-R és un element freqüent en noms personals, noms de lloc i apel·latius.
- N-O-U podria ser un nom personal incomplet.

EL JACIMENT IBÈRIC DE CA L'OLLÉ

El jaciment ibèric de ca l'Ollé es localitza al terme de Corró d'Avall, al municipi de les Franqueses del Vallès (Valles Oriental). Rep el nom de la finca agrícola on es troba emplaçat.

Les seves coordenades geogràfiques són 2°, 38' i 6" de longitud Est i 41°, 38' i 8" de latitud Nord. Se situa a la vall aluvial de la comarca, en una zona de gresos, conglomerats i argiles del període terciari molt aptes pel conreu.

El seu descobriment es va produir el mes de juliol de 1989, quan el propietari de les terres on es troba ubicat el jaciment va observar la possible existència d'un pou i va llogar una petita màquina excavadora per tal de buidar-lo. El suposat pou va resultar ser una sitja, que el propietari va fer buidar quasi totalment. En observar l'existència d'una gran quantitat d'ossos i de terrissa trencada, va donar-ne notícia a l'Ajuntament de les Franqueses, el qual va notificar-ho a l'Àrea d'Arqueologia del Museu de Granollers.

Un cop comprovada la importància del material exhumat (presència d'un atuell quasi sencer de ceràmica gris ibèrica, d'un kalathos i de multitud de fragments d'àmfora) el Museu de Granollers es va posar en contacte amb el Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, el qual va decidir d'emprendre una excavació d'urgència per tal de documentar el material espoliat i valorar els danys causats a la sitja.

L'excavació de la sitja

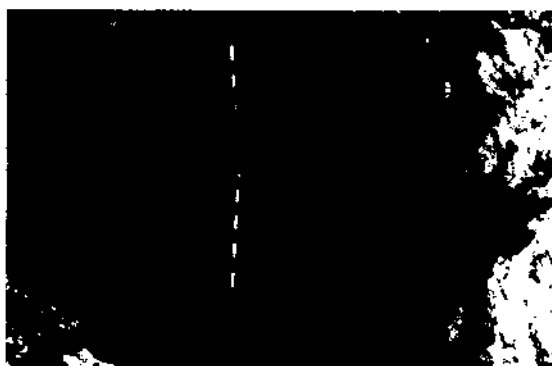
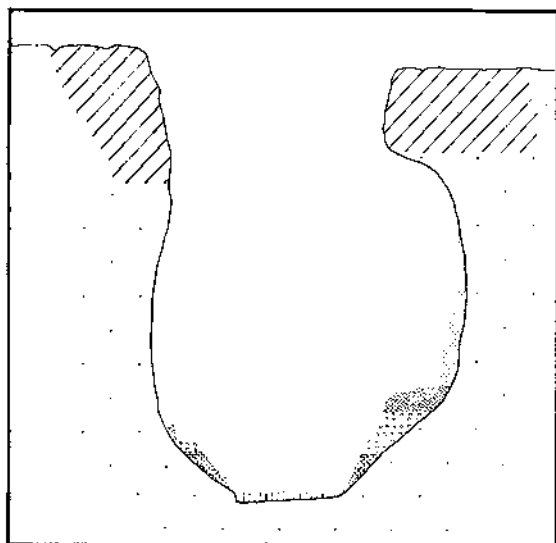
L'actuació arqueològica es va centrar en dos objectius:

- (1) recuperar el material exhumat per la màquina excavadora, prescindint de la informació estratigràfica. Amb aquesta finalitat es va procedir a garbellar la terra extreta per la màquina i recuperar les evidències arqueològiques (fragments ceràmics, ossis, i en menor proporció, lítics i metàl·lics).
- (2) delimitar la forma de la sitja, determinar el grau de destrucció i la possible existència d'estrats inalterats que poguessin ser excavats amb metodologia arqueològica. Una primera neteja va evidenciar

(7) Barberó, J. i Dupré, X., *Els laietans, assaig de síntesi*.
a: Revista Fonaments, núm. 4, anys 1984.

(8) M. I. Panosa, "Recull d'epígrafs ibèrics al Vallès Oriental".
a: Jornades Internacionals d'Arqueologia Romana, 1. Documents de Treball. Granollers 1987.

que, si bé la màquina havia buidat quasi totalment la sitja, destrossant-ne l'obertura i part del fons, encara quedava una potència de 80 cm d'estrats inalterats dipositats en la seva base (a banda i banda de la impronta de la pala) i 10 cm de reomplert original adherits a les parets (veure figura 4 i fotografia 2). L'excavació d'aquests estrats va suggerir la possibilitat de que el reomplert de la sitja hauria pogut ser força homogeni, ja que el tipus de terra que quedava adherit a les parets semblava igual al que havia buidat la màquina.

- Estrat 3
- Roca mare (argila)
- Estrat 4-5
- Estrat 6
- Estrat 7-8
- Estrat 9-10
- Estrat 11-12
- Estrat 13

Fotografia 2: La sitja 1 del jaciment ibèric de ca l'Ollé. Observar l'acció destructiva de la màquina excavadora (fotografia M. Tenas).

Figura 4: La sitja núm. 1 del jaciment ibèric de ca l'Ollé després d'haver estat buidada per la màquina excavadora. Les trames indiquen els estrats conservats que van poder excavar-se.

Les evidències materials: aproximació a l'anàlisi de la comunitat humana que va utilitzar la sitja

La informació històrica que podem extreure de la sitja està força limitada per les circumstàncies del seu descobriment. La destrucció de la seqüència estratigràfica ens impedirà determinar amb seguretat quina/es activitats humanes i/o naturals van ser les responsables de la formació dels estrats. Les restes materials (especialment la ceràmica) ens han proporcionat un marc cronològic ampli on situar la troballa, l'època ibèrica. Per paral·lelismes amb altres jaciments ibèrics que han pogut ser excavats amb una metodologia adequada, sabem que en aquesta època les sitges desenvolupaven una funció primordial, que era la d'emmagatzemar el gra de les collites. Quan aquesta funció deixava de ser necessària (tal com sembla que va passar a ca l'Ollé per raons que ara ens són desconegudes), les sitges eren inutilitzades abocant-hi tota mena de desperdiciis (restes de menjar, recipients trencats, cendres, etc.). L'estudi d'aquests desperdiciis ens ofereix una visió aproximada de les activitats humanes que es duïen a terme al seu voltant.

Si aquest va ser el cas de la sitja de ca l'Ollé, no podrem precisar si l'abocament es va realitzar de cop o bé en diversos períodes, ja que la màquina va barrejar tots els materials. Ens haurem de limitar a donar un ventall cronològic ampli (determinat per l'element més antic i el més modern, que indicarien, respectivament, el primer i el darrer període de reompliment) i repassar les diferents evidències arqueològiques que va proporcionar la sitja, per tal de comprovar quins tipus d'activitats realitzaven les comunitats que van utilitzar-la. Hem de tenir present, no obstant, que podríem precisar molt més aquesta informació si haguéssim pogut excavar la sitja intacta.

La informació que ens aporta la ceràmica

La ceràmica és un dels materials més abundants que va proporcionar la sitja (figura 5). Segons la tècnica de manufactura, distingim dos grups: el de la ceràmica feta a mà i el de la ceràmica a torn. Ambdós apareixen en una proporció semblant.

La ceràmica a mà: Tradicionalment s'admet que la ceràmica a mà s'utilitzava per cuinar, ja que les formes més característiques (gerres, olles i caçoletes) s'adapten molt bé a aquesta funció. L'argument principal, però, és la troballa d'aquest tipus de ceràmica al damunt d'estructures de combustió o llars destinades a la cocció d'aliments. A ca l'Ollé, aquests atuellis presenten les superfícies externes ennegrides per l'acció del foc, fet que confirma aquest ús. L'existència d'aquesta ceràmica de cuina podria indicar el desenvolupament d'activitats quotidianes pels voltants de la sitja. La manufactura d'aquest tipus de ceràmica se solia realitzar en el mateix assentament. L'ús a que era destinada no requeria ni una gran qualitat ni un gran processament de les argiles. Les pastes són bastes i poc depurades. La seva cocció es realitzava en forns molt senzills (a vegades simples

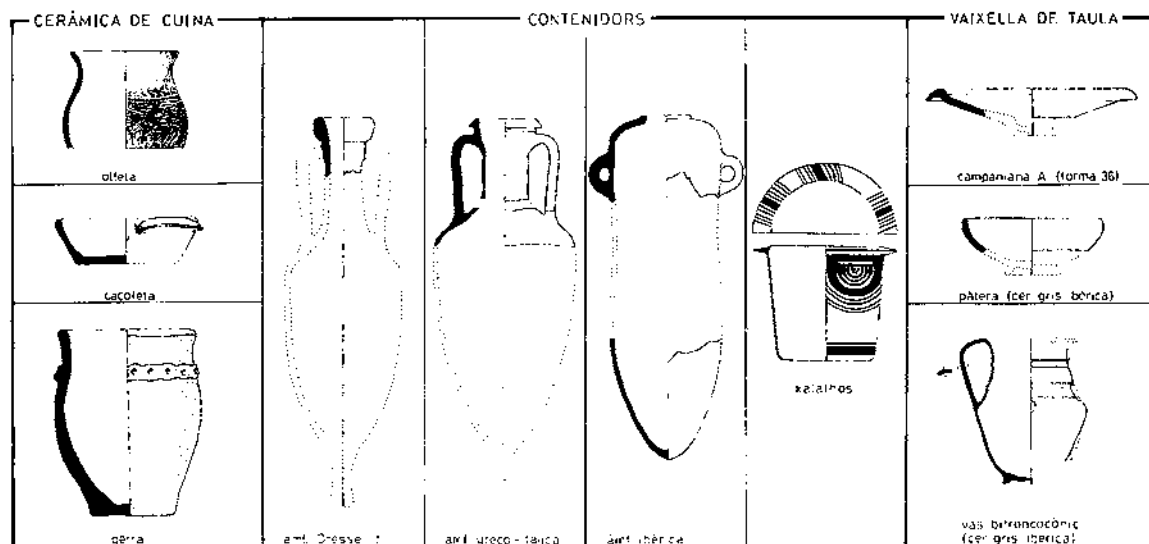

Figura 5: La ceràmica de la sitja 1 del jaciment ibèric de ca l'Ollé.

focs a terra). El color de les pastes és gris fosc amb taques vermelloses provocades per l'entrada involuntària d'oxigen, fet que indica una cuïta poc acurada. Les superfícies externes i internes dels recipients rebien un tractament —que anomenem acabat— per millorar, en menor o major grau, el tacte i la impermeabilització de la peça. A ca l'Ollé, els acabats més característics són el *allisats* (simple allisament de la superfície) i els *brunyits* (allisat més acurat, que aconsegueix una superfície molt brillant i fina al tacte). Els recipients es decoraven seguint unes tradicions locals que enllacen amb els períodes finals de la Prehistòria. Es distingeixen dues tècniques decoratives: la *plàstica*, que consisteix a aplicacions de motius decoratius (principalment en forma de cordó amb impressions d'ungles) sobre la superfície exterior del recipient i la *incisa*, que consisteix a la incisió, realitzada amb objectes punxants, de motius decoratius en sèrie, tals com cercles, denticulats, ziga-zagues, pentinats, etc. Els recipients més característics d'aquests tipus de ceràmica a ca l'Ollé van ser l'*olleta* i la *gerra* de perfil en S i la *caçoleta* oberta, de base plana i nanses en forma d'orella.

La ceràmica a torn: La ceràmica a torn es pot classificar en dos grups segons la funcionalitat a què era destinada: els recipients (majoritàriament àmfores) expressament elaborats pel transports i l'emmagatzement de productes alimentaris (vi, oli, etc.) i la *vaixel·la fina de taula*, que tal com indica el seu nom, s'utilitzava per servir les begudes i els aliments a taula.

Generalment, la manufactura d'aquest tipus de ceràmica no es realitzava en el propi assentament, sinó en tallers especialitzats que en alguns casos es localitzaven en el mateix territori de la tribu o en tribus veïnes i en altres casos, més enllà de les fronteres d'Ibèria, a la Mediterrània. La presència d'aquests tipus ceràmics ha permès comprovar l'existència d'intercanvis o activitats comercials a dos nivells: a nivell local, dintre i/o entre les tribus i a nivell exterior amb altres civilitzacions de la Mediterrània Occidental.

Els grans recipients: En el grup dels grans recipients distingim àmfores de producció autòctona (ibèriques) i àmfores d'importació (les anomenades greco-itàliques i les de tipus "Dressel I").

Les *àmfores ibèriques* són recipients de grans dimensions destinats possiblement a contenir líquids, tot i que alguns autors consideren que també podrien haver contingut cereals. En alguns casos s'utilitzaren com a forma d'enterrament per contenir les restes incinerades dels difunts (per exemple, a la necròpolis ibèrica de Burriac, Cabrera de Mar, Maresme). Tal com sembla indicar la bona qualitat que presenten aquestes ceràmiques (pasta ben depurada, dura i consistent) la seva manufactura es realitzava en tallers locals especialitzats. La pràctica inexistència de forns destinats a la seva producció no ens permet determinar ni la localització dels centres de producció ni els canals de distribució entre els diferents poblats i assentaments. La seva utilització se centra bàsicament en els segles IV i III a C, en el període ibèric ple.

Sota la denominació d'*àmfores greco-itàliques* s'engloben recipients de grans dimensions destinats al transport del vi procedent de la Itàlia central i meridional i de Sicília. Els centres de producció d'aquestes àmfores es localitzen a Itàlia, al segle III a C. La seva difusió geogràfica abraça el litoral mediterrani de la Península Ibèrica, el Nord d'Àfrica i arriba fins l'Adriàtic. Cronològicament perduren fins a finals del segle II a C, moment en el que se substitueixen per un altre tipus d'àmfora,

també de producció itàlica, anomenada "*Dressel I*" (aquesta denominació es refereix a la persona que va classificar-les per primer cop). La existència d'aquests dos tipus d'àmfora en els poblats ibèrics de la Península evidencia l'establiment de relacions comercials amb la civilització romana.

La vaixella fina de taula: En aquest grup, com en el dels grans recipients, també podem distingir tipus autòctons i d'importació.

En el conjunt de ceràmiques locals, la més abundant i característica és la *ceràmica gris ibèrica*, la distribució de la qual abraça tota la costa catalana, i de forma esporàdica, part de la llewantina i també la del Sud de França, Itàlia, Nord d'Àfrica i les Illes Balears. La seva producció s'inicia a principis del segle V a C, i perdura fins a finals del segle I a C. Tal com demostra l'abundància i la riquesa de les seves formes en els jaciments ibèrics del litoral català (tant en poblats com en necròpolis), es tracta d'una producció ibèrica autòctona. No obstant, com en el cas de l'àmfora ibèrica, es desconeixen els tallers on es manufacturava, i per tant, les formes de distribució local i exterior també són desconegudes. És una ceràmica de gran qualitat, elaborada amb argiles molt depurades. La cuita sol ser reductora (sense oxigen). Les parets d'aquests atuellis són fines i consistents. Les formes més característiques s'engloben en dos grups: les de tradició indígena (principalment el vas bitroncocònic amb una nansa) i les que imiten produccions clàssiques tals com pàteres, askos i gerretes trilobulades. A ca l'Ollé les més abundants són el vas bitroncocònic i les pàteres, tot i que també ha aparegut una exemplar fragmentat d'askos i un fragment d'una gerreta trilobulada. Seguint amb la producció autòctona, l'altre tipus ceràmic més característic del període ibèric ple que també ha aparegut a ca l'Ollé és el *Kalathos*. La seva procedència encara no ha estat establerta. Tradicionalment s'admet que podria procedir del Llevant peninsular, tot i que també és possible que hagués existit un centre de producció a Empúries o als seus voltants. Igual que la majoria de produccions ibèriques a torn, una de les principals característiques d'aquesta ceràmica és la seva bona qualitat. Es tracta d'una ceràmica de cuita oxidant, amb una pasta de color ataronjat decorada amb motius pintats de color vinós tals com cercles concèntrics i línies ondulades horitzontals i verticals. La forma més freqüent, el vas obert, recorda la d'un barret de copa. Quant a la seva utilització, no ha estat determinada. La seva presència en els jaciments ibèrics que ocupaven l'actual Catalunya podria ser conseqüència del transport o comerç d'algun producte de producció llewantina, com per exemple la mel. També és possible que fos intercanviat o comercialitzat per la seva pròpia bellesa estètica i/o funcionalitat.

En el conjunt de ceràmiques fines d'importació característiques de la civilització ibèrica, l'única constatada a ca l'Ollé ha estat la ceràmica *campaniana*. Aquesta ceràmica és una producció típicament itàlica que va iniciar-se amb un intent d'imitar les anomenades ceràmiques gregues de vernís negre (en concret, les conegudes amb el nom d'*àtiques*). Al llarg dels quatre segles que va abraçar la seva producció (des del segle IV a C fins el segle I a C) les formes van evolucionar i es va desenvolupar un repertori propi que, amb l'expansió comercial que va protagonitzar la civilització romana a partir del segle III a C, es va difondre per tota la Mediterrània occidental. Se'n coneixen diversos tallers o produccions. L'apareguda a ca l'Ollé és l'anomenada *Campaniana A*, fabricada al golf de Nàpols amb argiles procedents de l'Illa d'Ischia. La seva exportació va començar a mitjans del segle III a C, i es va mantenir fins el segle I a C. La importació d'aquest tipus de ceràmica, igual que la de les àmfores greco-itàliques, evidencia el contacte que van mantenir els pobles ibèrics amb la civilització que dominava les rutes comercials d'aquest àmbit de la Mediterrània.

Pel que fa a la cronologia, l'anàlisi que acabem d'efectuar ens permet concloure que el reompliment de la sitja s'inscriu a cavall dels períodes cronològics de l'ibèric ple (segles IV i III a C) i de l'ibero-romà (segles II i I a C). A grans trets, els materials ceràmics coincideixen abastament amb els que J. Barberà i X. Dupré⁽⁹⁾ defineixen com a característics d'aquests períodes a la Laietània.

Les activitats que han quedat evidenciades pels tipus d'atuellis ceràmics s'insereixen principalment en l'àmbit domèstic: la ceràmica a mà ens ha documentat les activitats culinàries; la ceràmica gris ibèrica i la campaniana el costum de parar la taula; les àmfores, l'emmagatzematge o el consum d'alguns productes alimentaris de producció autòctona i d'importació, com podrien ser el vi i l'oli entre altres. I tal com hem indicat, és possible que el kalathos documentés també el consum d'algun producte elaborat pels pobles ibèrics del Llevant. Tot plegat recolza la hipòtesi de que la sitja ibèrica de ca l'Ollé no constitueix una troballa aïllada, sinó ben al contrari, demostra l'existència d'un poblament (dispers o concentrat), l'evidència material del qual pot romandre en el subsòl no gaire lluny de l'indret on es va localitzar la sitja. La seva posterior investigació seria de vital importància pel coneixement de l'hàbitat ibèric a les zones baixes, on se situen, i se situaven, els millors camps de conreu de la Laietània.

Evidències sobre el teixit

Entre les restes ceràmiques constatades a la sitja van aparèixer algunes de les eines que utilitzaven les comunitats ibèriques per elaborar el teixit. Segons les referències dels escriptors grecs i romans, els filats i els teixits que manufacturaven els ibers eren molt preuats per la seva qualitat i s'intercanviaven amb altres productes (vi, oli, ceràmiques fines, etc.) elaborats per les altres civilitzacions de la Mediterrània. És possible que existissin artesans especialitzats en la manufactura de les teles més boniques, però la troballa de peces per filar (fusaioles) i per teixir (pondus) a l'interior de les cases (per exemple, al poblat laietà de Puig Castellar, a Santa Coloma de Gramanet) indica que el teixit també es realitzava en l'àmbit domèstic. A ca l'Ollé han aparegut tres fusaioles i diversos fragments de pondus que, com la ceràmica, evidencien la proximitat d'un assentament on es duïen a terme tasques quotidianes, en aquest cas, el filat i el teixit (veure figura 7).

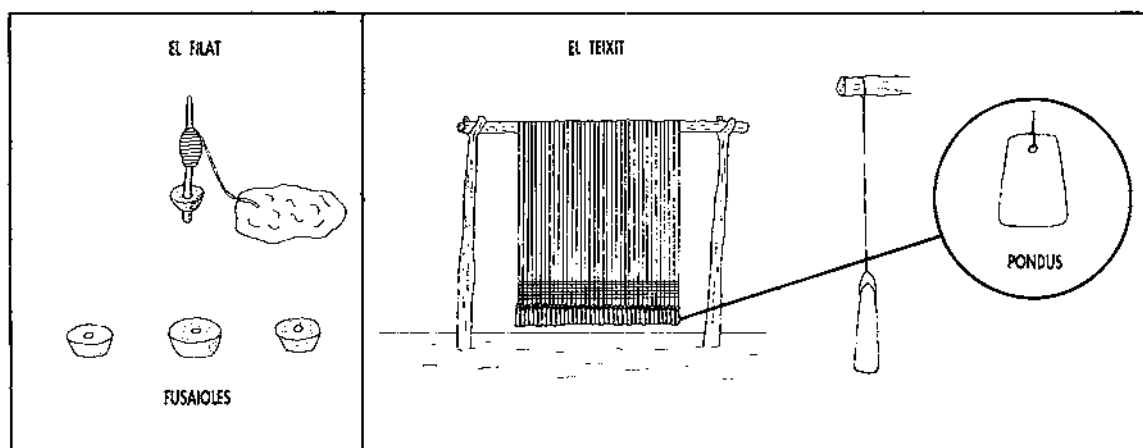

Figura 7: El filat i el teixit.

— 3.a. El filat: Per filar matèries vegetals (com l'espart i el lli) i animals (com la llana) els ibers utilitzaven una eina específica anomenada fusaiole.

— 3.b. El teixit: Per teixir les teles d'ús quotidià s'utilitzava un telar de pesos que, tal com podeu observar, consistia a un marc de fusta del que penjaven els fils per teixir, els quals es pesaven amb pesos o pondus.

En una excavació arqueològica normalment només es constata la presència dels pondus i les fusaioles, perquè el marc de fusta i els fils, en ser materials peribles, desapareixen amb el pas del temps.

Altres evidències sobre pautes alimentàries i econòmiques

El reomplert de la sitja també contenia gran quantitat d'ossos procedents de les restes d'alimentació que s'hi van abocar conjuntament amb la ceràmica. L'anàlisi de les evidències faunístiques permet determinar quines eren les espècies animals que es consumien. La seva quantificació estadística ens informa sobre els percentatges de cada espècie. El biòleg Antoni Arrizabalaga (conservador del Museu de Ciències Naturals de Granollers) ha iniciat l'estudi d'aquestes restes. En una primera aproximació ha constatat l'existència d'espècies de caça (tals com el conill, el cabirol i alguns ocells) pròpies dels boscos i les serralades que formaven l'entorn immediat de l'assentament. Les espècies domèstiques que ha pogut determinar fins aquest moment són la vaca i el cavall, tot i que n'hi ha d'altres com les cabres, els xais i els petits carnívors (gossos i gats) que encara no ha pogut apreciar si es troben en un estadi de domesticació. Aquesta és una qüestió important que cal tenir en compte per estudiar les pautes econòmiques de la societat ibèrica i de qualsevol altra societat. A partir d'aquesta informació, serà possible plantejar una hipòtesi sobre les preferències càrniques dels habitants de l'assentament ibèric de ca l'Ollé i més en general, de la Laietània. Aquesta hipòtesi haurà de ser contrastada amb anàlisis d'altres jaciments del mateix període i àmbit territorial. L'anàlisi de les restes òssies també ens informa sobre l'existència d'espècies animals com serps i altres rèptils, amfibis i rosegadors que contribuiran al coneixement del medi ambient propi d'aquell indret en època ibèrica.

L'aparició puntual de restes malacològiques (petxines) constitueix una segona evidència que demostra dues qüestions importants: la possible aportació dels mol·luscs en la dieta d'aquestes comunitats i el contacte amb poblacions de la costa (per exemple, l'actual Maresme) que ja s'havia constatat a través de les relacions comercials denotades per la presència de ceràmiques no locals.

Les restes vegetals constitueixen un altre conjunt d'evidències important pel coneixement de les pautes alimentàries i econòmiques dels habitants de ca l'Ollé. Durant l'excavació de la sitja es van recollir mostres de terra dels estrats més significatius, principalment dels que estaven en contacte amb la paret i la base de la sitja, on es podrien haver conservat evidències sobre la seva primitiva utilització com a graner. La "re-excavació" d'aquestes mostres en un laboratori permetrà constatar la possible existència de llavors i granes que documentin quines eren les espècies vegetals que es destinaven al consum, essent possible diferenciar les que procedien de la recol·lecció i les que procedien del conreu. Aquesta mena d'anàlisi també permet determinar el nivell de processament de les restes vegetals. Si es tracta d'algun cereal com per exemple el blat, podrem saber si en el moment del seu emmagatzematge ja havia estat batut, si procedia d'una mateixa collita o de diverses collites provinents de diferents indrets, etc.

LA PROBLEMÀTICA DE L'ESPOLI EN LA RECONSTRUCCIÓ DE LA HISTÒRIA

Amb el pas del temps, les restes materials que ens documenten les activitats humanes queden enterrades sota diferents capes de terra. Aquestes capes es disposen en un ordre cronològic molt precís, les més antigues seguides de les més modernes. Quan emprendem una intervenció arqueològica, el procés d'excavació es desenvolupa a l'inrevés del procés de formació dels estrats. Es comencen a excavar els més moderns, concretament l'estrat que forma el sòl que trepitgem, el qual podem datar fàcilment per la presència de llaunes, plàstics i tota mena de materials característics del moment en què vivim. A partir dels materials que conté cada estrat els arqueòlegs poden determinar quins períodes estan excavant i reconstruir el procés històric. La disposició de les restes materials a l'interior d'un estrat permet determinar quina mena d'activitat s'hi va dur a terme en el passat. Si decidíssim excavar una casa actual totalment ensorrada, la disposició de les estructures i dels objectes relacionats ens proporcionaria un plànol acurat de la distribució de les estances. Podríem determinar per exemple, on era la cuina, i si la conservació hagués estat òptima, potser també alguns dels aliments que hi havia en el rebost en el moment de l'abandonament. Aquest és el sistema que ha permès conèixer la distribució de les vil·les romanes dels primers segles de la nostra era, i fins i tot els campaments de caçadors-recol·lectors que van viure ara fa 30.000 anys.

Una sola palada d'una màquina excavadora o l'acció d'un furtiu poden destruir en un minut la seqüència dels estrats que testimoniaven milers d'anys de la nostra història. La destrucció dels estrats, seguida de la barreja dels materials que contenen, impossibilitarà la reconstrucció del procés històric.

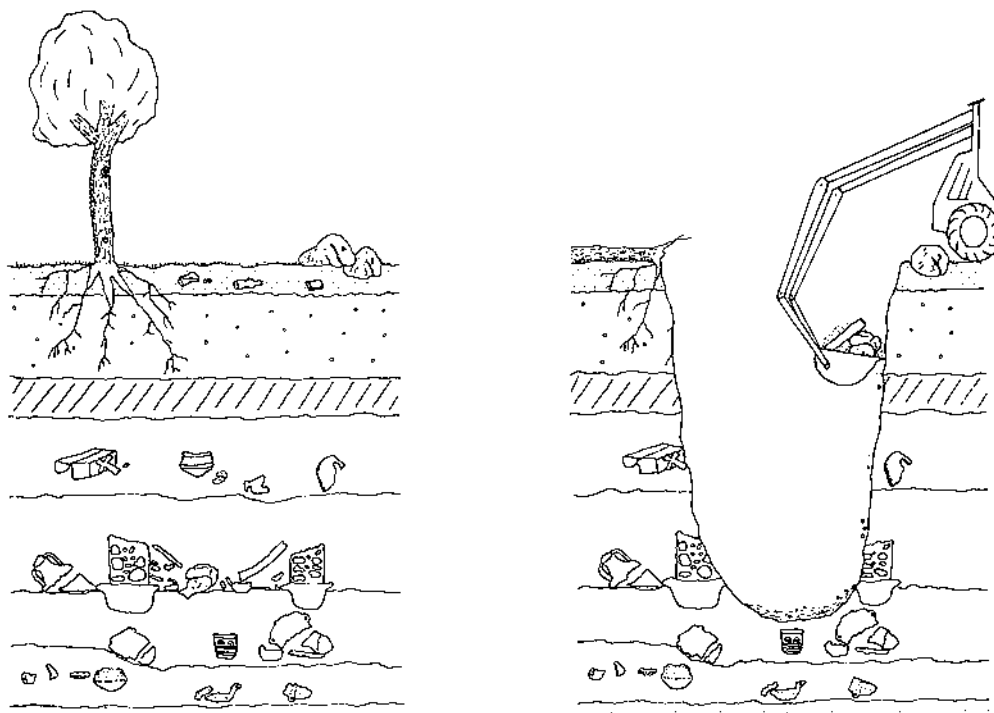

Figura 6: Un fet freqüent avui dia: la destrucció d'una seqüència estratigràfica que testimoniava milers d'anys de la nostra història. L'excavació de la seqüència abans de la seva destrucció (figura 2.a.) hauria proporcionat una informació històrica inapreciable. La seva destrucció (figura 2.b.) impedeix definitivament qualsevol intent de reconstrucció històrica.